

ÉNÉIDE (Bài 1)
THI HÀO VIRGILE (70-19 trước JC)
KIỆT TÁC SỬ THI THẾ GIỚI
THỜI ĐẾ QUỐC LA MÃ

NHẤT UYÊN PHẠM TRỌNG CHÁNH

Tiến sĩ Khoa Học Giáo Dục. Viện Đại Học Paris Sorbonne
Dẫn nhập, chuyên ngữ thơ song thất lục bát, và chú thích

Publius Virgilius Maro - Virgile sinh tại Audes (gần Mantoue) năm 70 trước Công nguyên và mất tại Brindes năm 19 trước Công Nguyên, năm 51 tuổi.

Học tại Crémone, sau đó tại Naples, ông học Y Khoa, Triết Học và Vật Lý. Ông dâng tặng cho Toàn Quyền Đại Hy Lạp là Pollion, tập thơ Les Bucoliques, nhờ đó ông quen biết Mécène qua ông này ông được quen biết Horace. Mécène đặt ông viết Géorgique ca tụng hoàng đế Auguste muốn dạy dỗ dân chúng yêu thích nghề nông.

Hoàng đế Auguste hài lòng và đặt cho Virgile viết L'Énéide từ năm 29 đến 19 trước CN. Virgile mất sau khi sử thi được viết xong. Énéide là một sử thi gồm 12 thi ca khúc và trên 10 000 câu thơ. Sử thi sau khi viết xong được mọi người hưởng ứng nồng nhiệt và thành công nơi người La Tinh khắp Đế Quốc La Mã. Được xem ngang hàng với Odyssée và Iliade của thi hào Homère. Virgile tiếp nối sử thi Iliade kể chuyện Énée, cháu vua Priam, dẫn hai mươi chiến thuyền rời thành Troie, sau cuộc phiêu lưu gian khổ, định cư tại Italie ngày nay, Énée được xem là người khởi đầu người có công thành lập Đế Quốc La Mã, sau khi trận chiến thành Troie khoảng năm 1194-1184 trước CN. Énéide mang đậm nhiều ảnh hưởng của Homère. Phần I mang ảnh hưởng của Odyssée : Ulysse bị Posséidon trừng phạt, còn trong Énéide, Énée bị Junon chống đối. Từ trận bão tố trôi dạt và bắt đầu chuyện kể Ulysse kể chuyện cho vua Alcinoos và triều đình, Énée cũng bị bão tố phiêu bạt và kể chuyện cho nữ hoàng Didon và triều đình nghe : Chuyện kể các gian nan xảy ra, gặp các quái vật, chuyện xuống địa ngục gặp gỡ người thân..

Phần II mang nhiều ảnh hưởng của Iliade của Homère về các trận đánh, cho đến trận song đấu giữa hai thủ lĩnh, cả hai truyện đều có nữ chúa Amazone và đội binh phụ nữ..

Chữ Énéide lấy tên sử thi từ tên Énée, cuộc phiêu lưu của Énée. Như Odyssée từ tên Ulysse, cuộc phiêu lưu của Ulysse. Như Iliade do từ tên thành Ilion, một tên khác của thành Troie, chuyện thành Ilion.

Chuyện Énéide tóm lược như sau :

Phần I : Những cuộc phiêu lưu của Énée : Định mệnh dẫn những người sống sót ra đi từ bến Antandros, họ bị Thần mẫu Junon chống đối cản trở nên họ phiêu lưu qua nhiều nơi : Thrace, Delos, Crète, Strophades, Buthrote, Sicile, Etna, Prépane, Carthage, rồi lại về Sicile, dừng chân tại Cumes, Énée xuống Địa Ngục gặp lại cha Anchise chết trên đường đi, và cuối cùng đến Latium nước Ý ngày nay và định cư tại sông Tibre.

Énée rời thành Troie với cha là Anchise, con trai Ascagne và nhiều người Troie và liên minh. Họ ra đi trên 20 chiến thuyền từ bến Antandros đến Thrace. Nơi đó Énée tìm thấy mộ Polydor, con trai vua Priam bị giết bởi vua Thrace, chàng quyết định rời khỏi nơi này.

Họ đến Delos được vua Anius tiếp đón. Họ cầu thần Apollon để biết nơi nào được định cư. Anchise hiểu là đảo Crète. Họ bắt đầu định cư tại Crète một mùa hè, nhưng một trận dịch và hạn hán làm tiêu hủy tất cả. Énée được các thần báo cho không phải Crète mà là Italie. Họ ghé đảo Strophades, bị chàng Harpyes ăn cắp tất cả lương thực, nhưng cho biết Latium là nơi định mệnh an bài.

Họ đi đến Buthrote, nơi đó Énée gặp Hélénius và Andromaque tiếp đón. Thần nơi này xác định với Énée sẽ đi đến Latium sau một cuộc lưu lạc trên biển.

Cuộc du hành đến Sicile và gặp các Cyclopes nơi đó Énée tìm thấy một đồng hành của Ulysse bị bỏ quên trên đảo.

Bị đuổi bởi Cyclopes họ đến bờ Etna và Drépane, nơi đó Anchise chết.

Rời Sicile, bị một trận bão do Junon gây ra. Họ trôi dạt đến Carthage, nơi đó Énée gặp Didon và ở một năm với nàng. Bị thúc đẩy bởi các thần, Énée rời Carthage, và Didon thất vọng tự tử. Họ ghé lại Sicile tổ chức lễ hội tang lễ vinh danh Anchise, tìm ra nấm mộ gìn giữ bởi vua Aceste.

Họ lại ra đi dừng chân tại Cumes, Énée gặp Sibylle dẫn đường xuống Địa Ngục để gặp cha, tiếp tục hành trình đến Latium và định cư tại hạ lưu sông Tibre.

Phần II. Những cuộc chiến tranh tại Latium : Thần mẫu Junon luôn luôn giận những người thành Troie, nên không muốn họ định cư, xúi dục người ngăn cản cuộc hôn nhân Énée, các vua chúa chống lại cuộc định cư của Énée.

Khi đến Latium, Énée gặp vua Latinus trong Laurente. Nhà vua thiện cảm muốn gả con gái Lauvinie và truyền ngôi báu. Nhưng Junon xúi dục mẹ Lavinie là Amate ngăn cản cuộc hôn nhân, và xúi dục Turnus vua Andée lân bang mà nhà vua đã hứa hôn đánh đuổi Troyens, cuối cùng Junon thúc đẩy nông dân Latium chống lại Troyens.

Trước cuộc chiến tranh sắp xảy ra Énée tìm đồng minh trợ giúp Évandré, kẻ thù của Latium giúp đỡ gửi quân đến Toscans, lãnh tụ là Tarchon, sẵn sàng đánh Mézence, đồng minh của Turnus. Turnus được Junon báo rằng Énée vắng mặt có thể thừa cơ đánh. Turnus xâm nhập tàn phá nhưng khi rút ra cạn lực lượng. Énée trở về với quân tiếp viện đẩy lui binh Turnus. Junon bảo vệ kéo Turnus ra khỏi trận địa. Mézence thay thế Turnus đánh Troyens nhưng bị giết chết, cuộc hưu chiến hai bên.

Hết ngày hưu chiến Énée và đồng minh đến Laurente với hai đoàn quân bằng đường đồng bằng và đường núi. Turnus quyết định phục kích quân đường núi và gửi nữ chúa Amazone là Camille tấn công đồng bằng, Camille bị giết chết, Troyens thắng lợi tấn công thành Laurente. Turnus bảo vệ Laurente và quân Énée đến trước tường thành Laurente. Turnus đề nghị vua Latinus, cuộc song đấu giữa Énée và Turnus. Cuộc thi đấu được tổ chức, lời thề được lập ra để chấm dứt cuộc chiến. Nhưng Junon gửi tiên nữ Juturne, em vua Turnus thúc đẩy Latinus dứt bỏ lời thề và tiếp tục cuộc chiến. Trận chiến tiếp tục, Énée bị thương nhưng được Vénus giúp đỡ làm cho trở lại sức. Énée không gặp Turnus để đánh, chàng quyết định tấn công thành Laurente, để thúc đẩy Turnus xuất hiện bảo vệ thành. Cuối cùng trận chiến giữa Énée và Turnus. Junon tìm cách giúp Turnus nhưng Jupiter quyết định cuối cùng, Énée giết Turnus. Énéide chấm dứt.

Virgile chết khi viết đến đây, và người ta cho rằng chuyện chưa hoàn thành. Người ta có thể tưởng tượng chuyện xây dựng Lavinium, rời Albe và cuộc sống sung túc tại Latium. Nhưng cũng có người nghĩ rằng, Virgile muốn chấm dứt như Iliade chấm dứt sau đám tang Hector.

Énéide là một Trường ca đế quốc La Mã, Virgile đã sáng tác với lòng nhiệt thành để ca ngợi sự cố gắng trải bao gian khó của dân tộc Romain, để thiết lập một nền văn minh hùng mạnh và cao cả so với các nước đương thời. Sự thật lịch sử lẫn lộn với huyền thoại là đặc điểm văn chương thời cổ đại. Nhưng đây là một kho tài liệu phong phú, chính xác cho ai muốn nghiên cứu thời Cổ Đại và nền văn minh La Mã. Virgile tiếp nối kể lại cuộc đời Énée, Didon, Anchise, Latinus, Lavinie, Nisus, Euryde, Andromaque và bao nhiêu nhân vật khác trong Iliade sau cuộc chiến thành Troie.

Virgile không hoàn toàn thoả mãn, với tác phẩm của mình. Ông còn để lại di chúc phải đốt Énéide, nhưng hoàng đế Auguste không đồng ý, mà gìn giữ và phổ biến như một kiệt tác của nhân

loại. Sử thi Énéide được người đời xem là mẫu mực một kiệt tác nhân loại, nó ảnh hưởng nhiều đến các thi hào đời sau. Dante 14 thế kỷ sau kính phục Virgile là bậc thầy, ông cho Virgile xuất hiện trong Thần Khúc, La Divine Comédie để dẫn đường cho cuộc phiêu lưu của mình.

Không cần đi khắp nơi nước Ý để tìm kiếm tâm hồn Virgile. Ngày nay tại Naples trên ngọn đồi Pausilippe, bao quanh bởi rừng cây, một tháp bằng gạch đỏ là nấm mồ Virgile. Nơi hành hương cho những ai muốn tìm đến, thi hào vĩ đại của ngôn ngữ La Tinh.

NIÊN BIỂU CÁC SỰ KIỆN TRONG ĐỜI VIRGILE

- Năm 70 trước CN ngày 15 tháng 10 . Publius Vergilius Maro (Virgile) ra đời tại Aude gần Mantoue.
- Năm 65 . Quintus Horatius Flacus (thi hào Horace) ra đời tại Venouse, con một người nô lệ.
- Năm 63. Cicéron làm Consulat (lãnh sự). Bạo loạn tại Rome. Ngày 24 tháng 9 ra đời cháu của César Octave sau trở thành Hoàng đế Auguste.
- Năm 59. César chấp nhận cho trở thành công dân La Mã dân vùng Transpadans (giữa núi Alpes và Pô)
- Năm 55-50. Virgile học tại Crémone và Milan, nhưng yêu thích làm thơ hơn. Ông đến Rome và nhận ra mình không thể làm chính trị.
- Năm 54. Nhà thơ Catulle qua đời, công dân Vérone.
- Năm 49-31. César chống lại Sénat (Thượng Viện) tạo nên cuộc nội chiến làm xâu xé lãnh thổ La Mã tại Á Châu và tại Tây Ban Nha. Cái chết của Pompée, César và việc tự tử của Caton, Brutus, Antoine chấm dứt nội chiến dưới thời Octave.
- Năm 43. Chung quanh Pollion, thống đốc Cisalpine và Virgile cùng các bạn thành lập nhóm thơ Arcadiens, Virgile cho ra đời tập thơ Bucoliques.
- Năm 40. Vùng Mantoue, nông dân bị truất hữu hóa ruộng đất để ban cho cựu binh sĩ của Antoine và Octave ; có lẽ Virgile cũng bị mất đất nhà thơ rời Cisalpine và đến ở Campanie gần Nole. Đến Rome trong hoạt động của Pollion. Ông gặp gỡ giới chính trị và văn học.
- Năm 39. Virgile kết bạn với Mécène, người được Octave tin tưởng. Ông giới thiệu Virgile với Horace thi nhân nổi tiếng đương thời.
- Năm 38. Virgile cùng Horace theo Mécène trong cuộc du hành đến Brindes và ghé ngang Hy Lạp.
- Năm 37. Xuất bản 10 bài Bucoliques.
- Năm 31, ngày 2 tháng 9 chấm dứt trận chiến Actium, hoà bình trở về khắp nơi, Virgile bắt đầu viết Géorgiques
- Năm 29. Xuất bản 4 quyển Géorgiques.
- Năm 28. Tại đền Apollon Palatin, Virgile bắt đầu bản thảo Énéide.
- Năm 27 ngày 13 tháng giêng, Octave được Sénat giao toàn quyền chính trị và quân sự. Ba ngày sau ông chính thức trở thành Hoàng đế Auguste.
- Năm 19 ngày 21 tháng 9. Virgile qua đời tại Brindes sau một chuyến đi Hy Lạp. Énéide được tập hợp xuất bản mấy năm sau.
- Năm 17. 1-3 tháng 6 . Buổi lễ khai mạc cuộc thi Thế Vận Hội. Horace điều khiển Âm nhạc, Hoàng đế Auguste theo tinh thần hai thi hào Virgile và Mécène, chấm dứt chiến tranh mở đầu một thời đại thịnh trị 40 năm và hòa bình Đế Quốc La Mã suốt hai trăm năm..

THI CA KHÚC I

TÓM LƯỢC :

Nhà thơ Virgile trình bày đề tài : Cuộc phiêu lưu và định cư của Énéide tại Italie. Sau chiến trận thành Troie, Énéide trải qua ngàn nguy hiểm với niềm tin vinh quang cho La Mã. Gọi hứng Thi Thần và cho biết nguyên nhân thử thách. Thần mẫu Junon cản ngăn không muốn Troyens thành

người Romain làm chủ thế gian. Troyens rời khỏi Sicile chỉ trong vài ngày. Junon khiến Thần Gió Eole gây giông bão chống lại họ. Bão tố, đoàn thuyền 20 chiếc bị phân tán gặp hiểm nguy. Énée thất vọng. Thần Neptune lập lại bình an biển cả. Énée cập bến Phi Châu (Địa Trung Hải) với 7 thuyền còn lại, ngừng thuyền tại bến sông, họ an ủi nhau.

Vénus đến cầu khẩn Jupiter đừng bỏ quên dân Troie. Thần Vương xác định lời hứa và sẽ thực hiện, Thần gửi Mercure (Hermès) đến Carthage báo nữ hoàng Didon sẵn sàng tiếp đón thân thiện người bị bão tố.

Énée muốn biết nơi đến, chàng gặp một nữ thợ săn trong rừng và nàng khuyên Énée vào thành phố gặp nữ hoàng Didon. Nàng báo tính mệnh đồng đội bị bão dạt đã vào an toàn, cô thợ săn biến mất, Énée mới biết rằng đã nói chuyện với mẹ chàng là Thần nữ Vénus. Énée cùng Achate vào thành phố Carthage, Vénus phủ kín hai người bằng đám sương mù dày đặc không ai thấy. Chàng chiêm ngưỡng các công trình thành phố và lẫn lộn trong đám đông không ai hay biết. Họ đến đền Junon, nơi đây có nhiều bức tranh vẽ lại các giai đoạn cuộc chiến thành Troie. Énée hiểu rằng tất cả không phải là mất khi thành Troie sụp đổ, mà tìm thấy niềm tin có thể xây dựng từ gian khổ. Lúc đó nữ hoàng Didon khai mạc triều đình. Trong đám đông có các đoàn hiện diện, có các bạn bè thuyền bị giông bão cuốn đi. Họ xin được che chở, giúp đỡ để về đất Italie, và tưởng rằng Énée không còn nữa. Didon trả lời với lời nhân ái và nghĩ rằng Énée còn sống, vì cùng cơn gió bão dạt trôi, nàng sẽ cho người tìm kiếm. Đám sương mù vây quanh Énée và Achate chợt biến tan. Chàng hiện ra và cầm tay ôm mừng các bạn hữu. Nữ hoàng mời Troyens dự yến tiệc trong cung, Énée gửi Achate đi về mang con trai Ascagne và lấy quà tặng nữ hoàng. Vénus cùng con là Cupidon bày mưu kế, thay Ascagne bằng Cupidon, thừa dịp Didon ẵm trên đầu gối thổi vào trái tim Didon tình nồng nàn thương yêu Énée. Bữa tiệc thành công lời chúc tụng cả triều đình. Didon đòi Énée ở lại kể cho nghe chuyện thành Troie và các tai nạn trên đường.

Lòng tôi muốn say sưa theo tiếng hát, 1
Chuyện ngày xưa qua tiếng sáo mong manh.
Tôi rời xa khỏi khu rừng,
Trở về với những cánh đồng gần bên.
Theo ước vọng người nông phu cần mẫn,
Bao việc làm thú vị dân cày.
Nhưng mà tôi viết giờ đây,
Bao nhiêu thảm khốc đọa đầy chiến tranh.
Hát với gươm kiếm, bao chiến công vinh hiển,
Các anh hùng rời bỏ thành Troie, 10
Italie số mệnh bây giờ,
Dựng xây cuộc sống bên bờ Lavinium.*
Họ trôi nổi lâu ngày trên đất,
Trên biển ngàn vì hung bạo các thần.
Vì cơn nổi giận nhẫn tâm,
Junon giữ mãi trong lòng khôn nguôi.
Bao khổ sở đau thương cuộc chiến,
Khi ước mơ xây dựng một kinh thành,
Các thần thân thuộc Latium,
Và là nguồn cội giống dòng La Tinh. 20
Cha chung ta là Albain đó,
Xây lũy tường vinh hiển thành Rome.
Hỡi Thi thần, truyền thi hứng tâm hồn,
Nhắc giùm tôi các cội nguồn chiến tranh.
Mối hận nào Junon Thần mẫu,

Mà đau thương mang đến nhọc nhằn,
 Bao nguy hiểm trang anh hùng,
 Một lòng đau đớn vô cùng xót thương.
 Bao khốn khổ tận cùng số phận,
 Mà các Thần nổi giận khôn lường. 30
 Một thành phố cũ mang tên,
 Di dân đi đến từ vùng Tyrien.*
 Carthage đó, Italie xa cách,
 Xa cả bờ sông Tibre cách ngăn.
 Sang giàu to lớn kinh thành,
 Từ một chiến thắng vinh danh anh hùng.
 Junon thích các miền vùng khác,
 Ngay cả thành Samos lời người.
 Vũ khí, chiến xa đây thôi,
 Nữ thần không muốn nhất thời khát khao. 40
 Dựng Carthage, huy hoàng hơn các nước,
 Sứ mệnh Trời cho phép làm nên.
 Nơi đây sức mạnh tâm hồn,
 Uy quyền thần thánh ở trên cõi đời.
 Than ôi ! một quốc gia có phải,
 Thần biết rằng rời dòng máu Troyen,
 Ngày tàn thành trì Tyrien,
 Một ngày tiêu huy lửa lên tan tành.
 Dân tộc này chủ đất đai rộng lớn,
 Hãnh diện trong chiến đấu kiên cường. 50
 Làm cho Libye tiêu tan,
 Ý nguyện Parque cũng tiêu vong chung cùng.
 Vị Thần vốn Saturne ái nữ.
 Đào dạt trong nghi ngại lo âu.
 Không quên cuộc chiến ngày xưa,
 Đã từng tham chiến hàng đầu cuộc tranh.
 Trận thành Troie cho Argiens *yêu mến,
 Lòng xót xa và nỗi đau thương,
 Còn hằn sâu tận trong tim,
 Khắc sâu hơn nữa, tâm hồn ngày xưa. 60
 Cửa kỷ niệm vì Pâris phán xét,*
 Lãng nhục vì sắc đẹp bị chê bai.
 Tồn thương danh dự một thời,
 Vinh dự Ganymède *cõi trời Olympe.
 Những ý tưởng thổi bùng cơn bức tức,
 Can kẻ gắng sức tìm mọi cách đi xa,
 Đến vùng La Tinh, dân Troie,
 Tránh xa Hy Lạp phong ba chiến trường.
 Và cơn giận Achille cuồng nộ,
 Từ nhiều năm tháng họ đã đi ra. 70
 Phiêu lưu khắp biển bờ xa.
 Định mệnh thành lập nước nhà Romain.
 Từ Sicile xa xa mờ khuất,
 Cánh buồm căng theo gió thuận dòng.
 Hy vọng biển khơi ngàn trùng,
 Con thuyền theo gió chập chùng sóng dâng.
 Junon vết thương lòng vĩnh cửu,

Tự nhủ thầm: “Troyen trốn gì mô ?
 Ta bó buộc bỏ ý đồ,
 Ngăn cản họ đến bến bờ Italie. 80
 Chao ôi ! số mệnh chống gì ?
 Đến đâu Pallas bủa vây sấm thần,*
 Làm cho đắm đoàn thuyền Hy Lạp,
 Chìm đoàn thuyền vào đáy biển ngàn.
 Vì Ajax Oïlée điên cuồng.*
 Một lời thóa mạ mà mang tội tình.
 Lửa sấm chớp Jupiter trời thăm,*
 Chao đảo biển ngàn trong bão táp phong ba.
 Thuyền Argiens tan tác xa,* 90
 Quay cuồng Ajax trải qua cực hình.
 Trong thu hận thét bùng sóng dữ,
 Lao hấn vào mũi nhọn đá cao.
 Một mình chết đắm máu đào.
 Còn tôi tranh đấu đã bao năm ròng.
 Lòng thờ kính Junon thần mẫu,
 Chị và là vợ đáng Jupiter*,
 Phàm vật hiến dâng bàn thờ,
 Luôn luôn cầu nguyện chăm lo chân thành.
 Tôi dẫn dắt đoàn dân sống sót.
 Lập nước nhà tranh đấu tồn vong. 100
 Điều làm nổi giận mẫu thần,
 Từ Éolie nổi bão giông, gió ngàn.
 Cai trị bởi Éole Thần Gió,
 Trong hang to, vua các gió thần,
 Gió bão tố, gió nóng hầm,
 Thần bắt gió dữ hung cuồng nhót đi.
 Sợ gió dữ bất kỳ nổi giận,
 Đập sườn non làm sập lở núi non.
 Éole ngồi đỉnh chon von, 110
 Hốt cầm tay, lệnh gió truyền hung hăng.
 Khi giữ cương biển và trên đất,
 Trên bầu trời không giới hạn mây trôi.
 Thổi hơi mạnh bạo, khi thời,
 Nhẹ nhàng như lần khí trời không gian.
 Nhưng chúa tể các thần thượng giới,
 Nghi ngại điều mang tai họa trần gian.
 Nên cho cư ngụ trong hang,
 Phủ vây các dãy núi ngàn cách ngăn.
 Áp đặt vua luật thần thượng giới,
 Nhót gió hung, cho từ bỏ cuồng điên. 120
 Junon ra lệnh Gió Thần :
 “Éole, Cha của người, thần* truyền trao,
 Quyền nổi gió cho lòng sóng biển,
 Hay dịu dàng cho gió nhẹ heo may.
 Bọn dân ta ghét đắng cay,
 Tyrrhénienne *phiêu bạt ra đi đoàn thuyền.
 Đến Italie, lũ người chiến bại,
 Hãy nổi lên gió dữ nhận chìm,
 Đoàn thuyền tan tác tiêu tan,

Xa xăm chết đuối trên ngàn sóng xanh. 130
 Ta có mười bốn tiên nương tuyết mỹ,
 Ta sẽ tặng người cô đẹp nhất nhà,
 Déiopee, thường công giúp ta,
 Xe duyên vĩnh cửu giao hoà ngàn năm.
 Quả sung túc sẽ trao cho người đó,
 Nàng sẽ trao quà đẹp nhất đời nàng.”
 Thần Éole trả lời rằng :
 “Ôi ! Thần vương sắc lệnh truyền cho tôi.
 Phận tôi phải vâng lời Thần mẫu.
 Vì nơi ngài che chở cho tôi. 140
 Làm quyền hạn cõi thần người,
 Vương quốc xinh đẹp Thần Trời Jupiter.
 Cho tôi được ngồi chung bàn thượng giới.
 Ngài ban tôi làm vua gió bão giông.”
 Nói rồi quay hốt lệnh truyền,
 Từ nơi hang núi một luồng gió nhanh.
 Gió nhanh mạnh ầm ầm vang dội,
 Đất như rung chuyển động móng nền.
 Áo ào gió mạnh biển lên, 150
 Từ đáy sâu thẳm vực thêm đảo chao.
 Gió Eurus, Notus, Africus ào ào rung động,
 Bão giông cuồng vào tận Hải cung.
 Cuộn tròn sóng lớn chập chùng,
 Tiếng đoàn thủy thủ hãi hùng thét lên.
 Tiếng dây kéo nhịp hòa tiếng sóng,
 Mây khói đầu che mắt Troyens.
 Bầu trời tối lại, biển đen,
 Tiếng kêu khủng khiếp bàng hoàng không trung.
 Vài chớp sáng vạch tung trời thẳm,
 Như chiến binh trước Thần Chết cướp hồn. 160
 Énée bắt chợt lạnh mình,
 Vung tay trời rộng lâm râm khẩn cầu :
 “Ôi gấp ba bốn lần sung sướng,
 Kẻ chết nằm dưới chân cõi thành Troie.
 Nơi sinh chôn sống quê ta.
 Trước Diomède tàn bạo tướng tài Achéen.
 Sau ta không chết đồng Ilión đó,
 Nơi lao Achille phóng trúng Hector.
 Hay Sarpédon gục ngã trên đồng,
 Dong Simois cuộn xác thân anh hùng.” 170
 Nhưng trong lúc chàng đang cầu khẩn,
 Aquilon hung bạo đánh con thuyền,
 Sóng ngàn tung tận trời lên,
 Lái chèo gãy mất con thuyền tung quay.
 Sườn tàu ngập nước tràn tung tóe,
 Sóng núi cao chìm ngập cả thuyền,
 Người văng trên sóng đỉnh triều,
 Người chìm tận đáy vực mềm cát sỏi.
 Gió Notus ném ba tàu chiến,
 Lao vào nơi ghềnh đá vô hình. 180
 (Đá gọi tên là Autel

Nằm xấp trên nước tận miền biển xa)
 Eurus kéo vào băng cát nổi,*
 Ba chiến thuyền mắc cạn giữa khơi,
 Thật là thảm cảnh kinh người,
 Oronte thân tín, cùng người Lycien.
 Mất tích giữa một cơn sóng lớn,
 Đập vào đuôi lái của con thuyền.
 Énée đang đứng gần bên,
 Thấy người cầm lái con thuyền rút nhanh. 190
 Đầu phía trước sóng dâng đập mạnh,
 Con tàu quay cuồn cuộn ba vòng.
 Chìm vào vực thẳm rút nhanh,
 Vài người rúng nổi trên vòng bao la.
 Bao vũ khí, ghé bàn, tài sản,
 Còn nổi trôi giữa cuộc cuồng phong.
 Chiến thuyền chắc nhất Ilion,*
 Achate, Abas và cùng Alétès.
 Đều gãy bể trong cơn bão tố,
 Đều ngập tràn bởi bão tố hung hăng. 200
 Mạn sườn đã vỡ một phần,
 Chỉ chờ chìm đắm vào lòng biển khơi.
 Trong lúc, Hải Vương nghe bão tố,
 Biển động vang tận đáy cung sâu.
 Nhìn trên ngọn sóng, ngẩng đầu,
 Đoàn thuyền phân tán nhanh mau biển ngàn.
 Người Troyen ngất ngư trong bão tố,
 Và bầu trời như sụp đổ trên đầu,
 Hải Vương đã hiểu vì đâu,
 Trả thù quỷ khốc thần sầu Junon. 210
 Thần gọi Eurus và Zéphir khiển trách,
 Nguyên nhân này lòng ganh ghét ngạo kiêu.
 “Ta không ra lệnh mà sao,
 Gió lên dữ dội biển vào đảo điên.
 Làm vương quốc mệnh mông ta xáo trộn,
 Ta lệnh truyền, hãy làm đất trời yên.
 Mai sau nếu lại đảo điên,
 Thì ta trừng phạt tội liên không tha.”
 “Hãy cút đi bảo vua người Thần Gió,
 Nếu không nghe Thần vương quốc Biển khơi. 220
 Chĩa ba ta đánh toi bời,
 Chớ trách ta đối xử thời nhẫn tâm.
 Thuộc về ta Vương quốc Biển cả,
 Vương quốc này lờm chớm đá cao.”
 Eurus lãnh địa đẹp nào,
 Éole nhốt gió dữ vào trong hang.
 Nghe Hải Vương nói sóng ngừng gầm thét,
 Phân tán mây đen, làm sáng mặt trời.
 Cymothoë* giúp đỡ bởi Triton,
 Lôi con thuyền khỏi đá vùng hiểm nguy. 230
 Và chia ba Hải Vương góp sức,
 Mở đường ra, thuyền bãi cát cạn nằm.
 Biển yên và gió lãn tãn,

Hải Vương ngựa sổng xa nhanh ra về.
 Như một đám đông thường tụ hội,
 Hay một cơn nổi loạn xảy ra,
 Kẻ hung hăng kích thích ba hoa,
 Nào đuốc, nào đá ném ra toi bời.
 Thành vũ khí trong cơn điên dại.
 Bỗng một người đáng kính đến nơi, 240
 Nhìn đám đông mắt sáng ngời,
 Đám đông chợt bỗng im lời, lặng thinh.
 Vểnh tai rộng nghe từng lời nói,
 Lời nói nghe chinh phục tâm hồn.
 Và cơn giận dữ chẳng còn,
 Cũng như thế đó, biên ngàn lặng im.
 Khi Hải Vương mắt nhìn ngọn sóng,
 Sóng lặng im và mây cũng tiêu tan,
 Hải Vương quát ngọn sóng nhanh,
 Chiến xa ngựa sổng lút nhanh thủy triều. 250.
 Cả đoàn người Troyens mỗi một,
 Vội tìm nơi bờ bên nghỉ ngơi,
 Hướng đi về phía Libye,
 Vịnh sâu đá dựng thành trì chung quanh.
 Vịnh tươi mát tránh cơn sóng gió,
 Như hai cánh tay che chở vững sâu.
 Bên phải, bên trái bến tàu,
 Bao la ghềnh đá ngất cao lên trời.
 Vào trong vịnh nước im lặng sóng,
 Đỉnh cao che như một chiếc nôi êm. 260
 Một khu rừng rậm xanh rờn,
 Soi trong lòng nước êm đềm nên thơ.
 Cuối vịnh đá tựa treo vòm rộng,
 Dòng thác trong róc rách chảy tuôn.
 Đá như ghé tạc thiên nhiên,
 Các nàng tiên nữ chọn miền ngụ cư.
 Đoàn thuyền vừa thả neo trong vịnh,
 Chẳng dây thừng neo sắt mũi to.
 Đoàn thuyền cập vào bến bờ,
 Hai mươi thuyền chiến, bây giờ bầy thoi. 270
 Dân Troie đã vội nhanh lên đất,
 Lòng khát khao bờ biển cát vàng.
 Cuối cùng yên nghỉ bình an,
 Mọi người còn đắm trong ngàn đắng cay.
 Achate lấy trong tay đá lửa,
 Nhóm lá khô thành ngọn lửa ấm lòng,
 Chát củi gỗ giữ lửa hồng,
 Mặc dù mệt nhọc cũng mang từ thuyền,
 Quả khoai lúa của thần Cérès. 280
 Ướt đầm trong nước mặn trên thuyền.
 Phoi khô hạt lúa mì lên,
 Và rồi nghiền cối đá thành bột ăn.
 Énée lúc đó leo chót vót,
 Nhìn biển xa, xa tít mênh mông.
 Ước mong tìm thấy đồng hành

Anthé bão tố tách ngăn xa lia.
 Các thuyền chèo Phrygienne trên biển,
 Hay đuôi thuyền cao Caïcus vũ trang.
 Mắt nhìn không một bóng thuyền,
 Ba con nai lạc bình yên trên bờ. 290
 Nhiều bày đàn hiện trong thung lũng,
 Chàng vội vàng cầm lấy nỏ cung,
 Tên băng trúng đích cuối cùng,
 Achate thân tín giúp giùm thay tên.
 Chàng bắn hai con đầu đi trước,
 Có gạc nai tuyệt đẹp trên đầu,
 Bầy nai hoảng sợ chạy mau,
 Énée đã bắn hạ nào bầy con.
 Nai to lớn cho bầy thuyền còn lại,
 Chàng phân chia cho bạn đồng hành, 300
 Phát rượu vang mọi người dùng,
 Quà tặng Aceste từ vùng Sicile.
 Rồi Énée an ủi lòng buồn bã.
 “Các bạn ơi trải bao cuộc đau thương,
 Từ lâu đủ thứ đau buồn,
 Hết cơn đại nạn trời thương giúp người.
 Chúng ta thấy Scylla khủng khiếp.*
 Trên đá cao hay dưới vực sâu.
 Cycloppe một mắt trên đầu.*
 Ta nên can đảm hơn sâu âu lo. 310
 Và sẽ đến một ngày mai tươi sáng,
 Mọi hiểm nguy qua, thành điều thú vị trong đời.
 Giúp bao may rủi phận người,
 Gian nan tìm đến chân trời Latium.
 Nơi định mệnh an lành chờ đón,
 Tự do vinh quang Đế quốc Troyen.
 Tấm lòng hăng hái can trường,
 Cho ngay hạnh phúc bình yên cuộc đời.
 Énée nói lòng âu lo sâu thẳm,
 Và mặt đầy hy vọng khát khao. 320
 Anh hùng nén chặt khổ đau,
 Từ trong tận đáy lòng nào đau thương.
 Quân Troyen cùng nhau nấu nướng,
 Các món quà Énée đã mang về.
 Lột da cắt nhỏ thịt nai,
 Và gan lòng lấy ra ngoài món riêng.
 Cắt từng miếng ghim trên cây nướng.
 Nhờ nồi đồng, kẻ khác luộc nê,
 Đặt lên lửa nóng bốc thơm,
 Ăn uống lấy sức còn đang mệt nhòa. 330
 Lăn trên cỏ xanh nằm ra ngủ,
 Phần chưa ăn ướp sẵn rượu mùi.
 Con đói lòng thỏa mãn rồi,
 Bữa ăn chấm dứt, dọn thôi ghé bàn.
 Rồi nhắc lại bạn đồng hành mất tích,
 Vẫn đắn đo, hy vọng với lo âu.
 Bạn mất tích đã chết chưa,

Hay còn trôi dạt sóng đưa biển ngàn.
 Énée kể tâm tình bằng hữu,
 Oronte dũng cảm, đau thương cùng Amicus. 340
 Thở than vận mệnh Lycus,
 Gyas hùng mạnh, Cloanthe anh hùng.
 Lời kể chuyện đã ngừng tiếc nuối,
 Khi Jupiter trên đỉnh trời cao,
 Nhìn trên biển rộng thuyền vào.
 Đất bằng, sông nước biết bao giống dòng.
 Ngừng trên đỉnh Olympe thần thánh,
 Rồi quay nhìn vương quốc Libye.
 Còn đang chiêm ngưỡng tức thì,
 Vénus* chợt đến, ai bi đâm đũa. 350
 “Ôi cha hỡi ! cõi thần, người cai trị,
 Thần giữ gìn luật vĩnh cửu thế gian.
 Cha cho vũ trụ sấm vang,
 Énée con đã tội tình gì chẳng ?
 Troyens đã làm chi tội lỗi,
 Mà trải qua bao khốn khổ bạo tàn,
 Ra đi khổ sở nát tan,
 Vì đâu thảm họa ngập tràn Italie.
 Trải giông tố sau một ngày thảm hại.
 Đâu thời gian định số phận. 360
 Đâu đường ra khỏi, Romain,
 Teucer dòng máu thanh xuân gốc nguồn.
 Cho họ đế quốc đất liền biển cả,
 Cha hứa cho, cha của các thần,
 Tại sao không đổi số phận,
 Những điều cha hứa sau cùng thành Troie.
 Sau chiến bại điêu tàn buồn thảm,
 Còn nghĩ gì vui sướng đổi đau thương.
 Cùng chung số phận thảm thương,
 Số phận đầy đọa theo chân anh hùng. 370
 Từng chịu đựng bao phần khốn khổ,
 Vua cha hùng cường chấm dứt khổ đau.
 Anténor trốn Hy Lạp thương đau,*
 Giờ này đã đến, đã vào Illyrie.
 Đã không chết khi qua Liburnien xứ lạ,
 Đã vượt qua sông nước Timave.*
 Dòng sông chín cửa chảy ra,
 Sục sôi đỉnh núi bao la xuống đồng.
 Anténor muốn nơi Padoue *xây dựng,
 Cho dân Troie lánh nạn can qua. 380
 Gọi tên mình tên nước nhà,
 Treo trong đình điện vũ khí thời Troyens.
 Từ nay hưởng thanh bình bão đảm,
 Cũng là con đấng ngự trị cõi trời.
 Nào đâu ôi thảm thương thôi!
 Bao nhiêu đau khổ thuyền thời tác tan.
 Trước cuồng bạo kẻ thù chạy trốn.
 Còn nữ nào bị đẩy khỏi Italie.
 Phải thưởng công, cho lòng thương,

Tra công cho họ một vương quốc hùng. 390
 Cha cõi thân và người cười mỉm,
 Ngài cúi đầu bầu trời lại sáng trong.
 Va bao bão tố tan dần,
 Thần hôn lên má, nói cùng con yêu.
 “Nữ hoàng Cythère chớ sợ điều,
 Troyens số phận còn nhiều đổi thay.
 Con sẽ thấy kinh thành tường lũy,
 Lavinium ta đã hứa cho người,
 Chính con sẽ dựng ngất trời,
 Huy hoàng tráng lệ sáng ngời thiên thu. 400
 Énée (rồi ta sẽ cho con biết,
 Vì con người chí hướng lớn lao.
 Bí mật số mệnh thế nào)
 Énée xứng đáng trông vào Italie.
 Một cuộc chiến lâu dài hãnh diện,
 Thiết lập luật pháp, dựng phố thành,
 Ba lần hề trị nước thanh bình,
 Ba lần đông thắng quân hùng Rutules.
 Ascagne lên ngôi lấy Iule danh hiệu,
 Vì trước là Ilus gọi tên. 410
 Khi Ilion chiến đấu bền gan.
 Iule cai trị vững vàng ba mươi năm.
 Thủ đô đế quốc xa Lavinium cách biệt,
 Albe-la-longue hùng mạnh kinh thành.
 Suốt ba thế kỷ hùng cường,*
 Cai trị đất nước giống dòng Hector.
 Cho đến ngày Ilia, tế tự dòng hoàng tộc.
 Cho ra đời hai đứa trẻ song sinh,
 Nàng có con cùng Mars thần,
 Romulus hãnh diện sói cái thành mẹ nuôi.* 420
 Sẽ trở thành quốc gia lãnh đạo,
 Dựng xây kinh đô tế tự Mars thần.
 Romains nhận đó làm tên,*
 Trị không giới hạn thời gian hùng cường.
 Đế quốc đó ta cho ngày chấm dứt,
 Dù hận lòng ghen tức Junon.
 Ngự trị biển, đất, trời xanh,
 Junon phải bỏ hờn căm trong lòng.
 Như ta thương Romain yêu dấu,
 Dòng giống vinh quang, chủ thế giới loài người. 430
 Là điều ta lấy làm vui,
 Thời cơ đến với giống nòi Assaracus.
 Sẽ cai trị Phthie lãnh thổ,
 Và Mycènes danh tiếng ngày xưa,
 Chính cả Argos cũng là,
 Troyens thuần máu, César sinh thành.
 Đế quốc có đại dương làm biên giới.
 Và vinh quang đến tận trời xanh,
 Được mang tên là Jules,
 Nhận từ đại đế Iule đặt thành. 440
 Hãy yên tâm, một ngày con sẽ thấy,

Giữa đất trời sứ mệnh đến Đông Phương.
 Nhận lời chúc tụng nhân quân,
 Và bao cầu nguyện mến thương loài người.
 Bao cuộc chiến dã man thế kỷ,
 Từ cổ đại rồi chấm dứt cõi người ta.
 Probité, Quirinus, Vesta,
 Con Remus dựng luật nhà thế gian.
 Cánh cửa nặng lâu đài chinh chiến,
 Đóng từ đây khóa kín vững bền. 450
 Thần Bất Hòa vũ khí bạo tàn,
 Đôi tay xích chặt bởi ngàn mối dây.
 Mặt góm ghiếc, máu từ môi nhỏ,
 Bằng chứng cho nổi bất lực bạo cuồng.
 Khấn cầu: Thần giáng xuống trần,
 Con Maïa* dựng phố thành Carthage.
 Xếp đặt người mới, trong đời sống mới.
 Cho dân Troie hiếu khách đón mời.
 Didon sợ định mệnh người,
 Cho nên đuổi họ khỏi nơi đất mình. 460
 Thần Hermès cánh tung bay trời rộng.
 Và đến nơi trên đồng rộng Libye.*
 Truyền ngay lệnh Jupiter.
 Dưới lệnh Thần chủ, Carthage thì sợ ngay.
 Didon thấy dân Troie cảm phục,
 Trí kiên cường tiếp đón tốt lòng.
 Énée mơ cả đêm trường,
 Cả đêm cho tới nắng hồng bình minh.
 Chàng thám hiểm nơi chưa được biết. 470
 Tìm biển bờ hướng gió thổi lên.
 Thế nào đây, dân địa phương ?
 (Bởi vì tất cả dân thường ngu si)
 Đâu súc vật, đâu người hung bạo ?
 Kết quả kiếm tìm báo bạn đồng hành.
 Dấu đoàn thuyền nơi cuối rừng,
 Dưới một ghềnh đá khuất cùng thiên thiên.
 Một rặng cây bóng râm mát mẽ,
 Chàng ra đi cùng với Achate.
 Trên tay hai ngọn lao dài.
 Giữa rừng, Thần Nữ săn nai, mẹ chàng.* 480
 Hóa thân nàng Spartiale xuân nữ,
 Tưởng chừng như Harpalyce de Thrace trong rừng,
 Kích thích chân nhanh cuộc săn,
 Trên tay cung nỏ sẵn sàng bắn tên.
 Thợ săn nữ tóc lỏng theo gió,
 Áo thắt lưng, phủ đầu gối bay tung.
 Cát lời thiện cảm nàng rằng :
 “Hỡi chàng dũng sĩ thấy chẳng tình cờ ?
 Em tôi chôn rặng thưa lạc lối,
 Ống tên vai, áo da mèo rừng. 490
 Nàng đuổi theo con heo rừng,
 Thở hơi mệt nhọc, lạc đường nơi nao ?
 Nghe Vénus, con trai thần đáp lại:

“Tôi không nghe, chẳng thấy ai trong rừng,
Nàng tên gì, thiếu nữ thanh xuân ?
Vì tôi chẳng thấy người trần nào hơn.
Và giọng nói chẳng phải người dương thế.
Thần nữ ơi ! Thần em Apollon.

Hay là tiên nữ giáng trần,
Chỉ đường dẫn lối, cứu vòng gian nguy.

500

Cho Cho

Cho tôi biết nơi này tên gọi,
Đất nước nào, chúng tôi đến bỏ neo ?
Biết nơi dân chúng thế nào ?
Chúng tôi đi lạc theo triều bão giông.
Bởi sóng lớn bao la biển cả,
Đội ơn Thần, tôi dâng trước bàn thờ,
Hiển tế bao vật hy sinh,
Một lòng kính cẩn vinh danh nữ thần.”

Và Vénus lời rằng: “Chẳng phải,
Tôi không xứng đâu, nhận lấy danh này.

510

Phong tục cô gái vùng Tyr,
Ổng tên và thắt lưng đi gọn gàng.
Chính vương quốc Phénicie tôi thấy,
Các phố thành Tyriens và Agénor.
Cạnh đó là đất Libyens,
Giống dòng bách thắng hiên ngang quật cường.
Nước của Didon, nữ hoàng Tyr cai trị.
Rời quê hương lánh nạn người anh,

Nhiều lý do lòng thù hận,
Bí mật lịch sử vẫn còn chưa thông.

520

Tôi xin kể vài dòng vắn tắt,
Nàng Didon đính hôn với Sychée.
Giàu nhất người Phéniciens.
Nhưng bao đau khổ tình trường yêu đương.
Cha hôn phối cho Sychée, nàng trinh nữ.
Là mối tình trong trắng đầu tiên.

Nhưng anh nàng Pygmalion,
Lên ngôi vua lấy nổi dòng xứ Tyr.

Pygmalion tôi ác hơn tất cả,
Bất hòa tăng Sychée và Pygmalion.

530

Mù quáng khao khát vàng ròng,
Bất ngờ trông thấy dưới chân bàn thờ.
Chính tay giết Sychée vì châu báu,
Quên tình yêu em gái, gia đình.

Lâu ngày dẫu quấn dẫu quanh,
Để ngàn sơ hở, tâm lòng dã man.

Cô em gái vẫn nuôi hy vọng,
Vì chồng không có một nắm mồ.

Thấy mặt kính hãi xanh xao,
Hắn bèn thú nhận thế nào cùng em.

540

Hắn chỉ ra ngực trần thương tích.
Nàng khám phá ra tất cả mọi điều.
Những điều dấu diếm bấy nhiêu,
Trong cung thăm kịch bao điều không hay.
Nàng quyết định một ngày bỏ trốn,

Và giả từ xứ sở quê hương.
 Để có thể dễ lên đường.
 Chỉ cho tất cả dấu chôn kho tàng.
 Nữ trang chưa biết vàng và bạc.
 Didon rắp tâm tìm bạn đồng hành. 550
 Người hận kẻ ác vây quanh,
 Sợ kẻ tàn bạo hãi hùng âu lo.
 Có những thuyền sẵn tình cờ,
 Họ bèn cướp lấy chớ kho tiền vàng.
 Pygmalion lẽ ra giàu có,
 Nhưng kho tàng đã thoát biển khơi.
 Người phụ nữ điều khiển thoi,
 Chu nhân dẫn dắt đến nơi đất lành.
 Họ xây dựng một lũy tường,
 Một phố xá mới kinh thành Carthage. 560
 Họ mua đất Byrsa tên gọi,
 Bằng mảnh da bò mộng đo lường.”
 “Nhưng ông là ai mà tha hương,
 Xứ nào ông muốn tìm đường đến nơi?”
 Chàng thở dài, trả lời câu hỏi,
 Lời nặng nề, giọng nói trầm buồn :
 “Nữ thần muốn biết nguyên nhân,
 Gốc nguồn đã khiến hành trình phiêu lưu.
 Nếu Thần muốn nghe chuyện lòng đau khổ. 570
 Bóng tối phủ vây từ cõi Olympe.
 Chúng tôi bị đuổi khỏi quê hương,
 Thành Troie bị chiếm, lên đường phiêu lưu.
 Chuyện thành Troie vang như sấm động,
 Chúng tôi đi qua khắp cả biển ngàn.
 Bao ngày giông tố bạo tàn,
 Chúng tôi đã đến được vùng Libye.
 Tôi Énée qua biển nhờ thần Pénates,
 Để thoát ra tay của quân thù,
 Tiếng tăm vang tận thiên thu,
 Tôi muốn đến đất nhân từ Italie. 580
 Là quê cũ tổ tiên tôi đó,
 Dòng Jupiter vĩ đại giống nòi.
 Hai mươi thuyền chiến buồm trôi,
 Khởi hành từ bến chân trời Phrygie.
 Một thần nữ, mẹ tôi dẫn dắt,
 Tôi luôn luôn vâng định mệnh trời.
 Bao thuyền chiến tan tác rồi,
 Trong cơn sóng dữ nổi trôi biển ngàn.
 Gió Eurus và bây giờ cập bến,
 Của xứ nào tôi chẳng biết, chẳng hay. 590
 Đi trong sa mạc Libye,
 Đuổi khỏi Europe và này Asie.
 Nhưng Vénus chẳng nghe lâu lời than thở,
 Ngắt giữa lời than vãn nói rằng :
 “Dù người là ai, phải biết rằng,
 Ghét bỏ bởi thần, nên tàu đắm gần Tyr.
 Hãy mau đến cung Nữ hoàng cai trị,

Vì ta báo tin, trở về các bạn thuyền.
 Đến chỗ chắc chắn bình yên,
 Gặp cơn gió thuận đưa thuyền đến nơi. 600
 Ta tiên tri, vì được mẹ cha dạy dỗ,
 Nghề chiêm tinh, tiên đoán, bói điềm.
 Sau khi gian khổ hải hành,
 Tìm nơi ẩn náu an lành tránh nguy.
 Hãy nhìn đây mười hai thiên nga vui sướng,
 Là bầy chim Jupiter gửi xuống trần,
 Không gì cản trở trên không,
 Đang tìm nơi chốn thanh bình nghỉ ngơi.
 Tiếng đập cánh không trung hòa điệu,
 Chứng tỏ niềm hạnh phúc trần gian. 610
 Nơi chốn đất lành dân gian,
 Cho thuyền các bạn vượt ngàn đến nơi.
 Hãy nhanh chóng theo con đường dẫn.”
 Thần nói rồi quay mặt sáng bùng,
 Tóc thơm toả ngát dư hương,
 Mùi hương huyền diệu từ trên cõi trời.
 Y trang yêu diệu dài phủ gói,
 Dáng khoan thai thần nữ thiên đình.
 Énée nhận ra mẹ chàng,
 Không muốn biết bởi đồng hành anh em. 620
 Thật kỳ lạ cả con cũng dẫu,
 Và hóa thân bởi thiếu nữ giả hình.
 Sao không tay nắm thiết thân,
 Sao không nghe thật lời thương giả từ.
 Énée và Achate lên đường vào thành phố,
 Vénus cho bao phủ đám sương dày,
 Chẳng ai thấy, chẳng ai hay,
 Chẳng sờ, chẳng nắm, chặn tay hỏi gì.
 Và Vénus không gian tung cánh,
 Về Paphos* nơi cõi điện cung. 630
 Trăm bàn thờ Sabeen hương trầm,
 Hoa muôn sắc nở hiên dăng hàng ngày.
 Hai chàng bước nhanh trên đường dẫn,
 Đến đỉnh đồi nhìn xuống phố thành,
 Tháp cao trước mắt ngưỡng trông,
 Énée say đắm công trình dựng xây.
 Khác nơi khác chỉ là chòi trại,
 Chàng ngắm xem công các cửa thành,
 Đài điện dinh thự bên trong,
 Và các tảng đá lót trên con đường. 640
 Dân Tyriens ham làm chăm chỉ,
 Đã dựng xây các dãy tường dài.
 Cao lên một bậc cung thành.
 Hai bên vững chắc bởi từng đá to.
 Ở nơi khác kẻ xây biệt thự,
 Bao vây quanh bởi một khu vườn.
 Đây nơi tòa án điện đình,
 Chọn các viện sĩ và cùng phán quan.
 Ở nơi khác thợ đang đào bến,

Nơi khác xây nền móng kịch trường. 650
 Đá thành trụ cột cao sang.
 Điều khác tinh xảo các màn tương lai.
 Dân sôi động hăng say chẳng nghỉ.
 Như con ong chào đón xuân về.
 Ngàn hoa nở thắm đồng quê,
 Bầy ong nuôi dưỡng mang về mật thơm.
 Dưới ánh nắng bầu trời xán lạn,
 Vi vu bay ngọt lịm mật ngon.
 Một binh đoàn ong trưởng thành,
 Đầy lùi xa tổ các con ong bầu. 660
 Ong thù địch của bao công việc,
 Tổ công trình nhanh chóng hoàn thành.
 Mật thơm mang mùi hương thym.*
 Nơi khác vui sướng, tường lên cao rồi.
 Énée kinh ngạc các công trình to lớn,
 Đi trong sương thần thật dịu dàng.
 Bước giữa không gian Tyriens
 Lẫn lộn tất cả mắt nhìn dấu che.
 Rừng râm bóng cuốn lôi dân chúng,
 Nằm giữa ngay thành phố trung tâm. 670
 Qua ngày Phéniciens bị bão giông,
 Đã tìm vui sướng ở trong đất lành.
 Vừa đến nơi mẫu thần đã nhận biết,
 Vì mặt người mãnh liệt hăng say.
 Là điều chứng nhận dân này,
 Giống dòng can đảm, giỏi hay chiến trường.
 Là dân tộc có nhiều năng lực,
 Đây Didon, Phénicienne xây cất một điện đình.
 Kính thờ Thần mẫu Junon,
 Đền thờ giàu có khắp vùng hiện nay. 680
 Được bảo vệ bởi Junon Thần mẫu,
 Cánh cửa đồng khép chặt thanh tao,
 Bên trên nhiều bậc lên cao,
 Cột đồng to lớn đỡ vào đôn giông.
 Cánh cửa chạy trên bản lề đồng đúc,
 Nhìn rừng thiêng, Énée sợ bớt dần,
 Bắt đầu hy vọng cứu thân,
 Và càng tin tưởng thoát vòng hiểm nguy.
 Trong điện chàng chăm chăm quan sát,
 Và đợi chờ Nữ hoàng đến, ngạc nhiên. 690
 Chàng thấy vui sướng phổ thành,
 Công trình nghệ thuật, tài năng tranh cùng.
 Chàng đo đắn khó khăn công việc.
 Và nhận ra tranh cuộc chiến thành Troie
 Đã danh tiếng tự bao giờ,
 Lan truyền khắp cả bên bờ thế gian.
 Agamemnon, Priam, Achille tận cùng định mệnh.
 Énée ngừng nước mắt chảy quanh.
 Rằng: “Achate có xứ nào trên trần,
 Mà bao thảm họa vô cùng đau thương ?” 700
 Đây vua Priam làm bao điều tốt,

Sao thương cho bằng biết mấy khổ đau ?
 Thở than rên xiết phận nào,
 Mà bao đau đớn thấm vào con tim.
 Chớ lo ngại những điều đau đớn,
 Khổ đau sẽ là điều cứu rỗi mẫn may.”
 Chàng nói với nước mắt đầy,
 Và bao hình ảnh đắng cay qua rồi.
 Bao than thở đã không còn nữa,
 Một dòng sông nước mắt chảy quanh. 710
 Chàng thấy tranh Hy Lạp vây thành,
 Đã bỏ chạy trốn trước hùng binh Troie.
 Rồi đến lượt Phrygien chạy trốn,
 Trước một cơn nổi giận Achille.
 Đuổi theo với một chiến xa,
 Không xa hơn nữa tầm đũa thấy trông.
 Lêu Rhésus một màu sơn trắng,
 Khóc than cho kẻ phản bội nộp giao.
 Trai lêu trong giấc mơ nào,
 Trai Tydée đâm chém máu đào sát nhân. 720
 Mang về trại Hy Lạp bao ngựa giỏi,
 Của Rhésus còn ngậm cỏ đồng Troie,
 Và tranh sóng nước sông Xanthe.
 Tranh khác bỏ trốn vào thành người Troie.
 Vì đã mất chiếc khiên bảo vệ,
 Sau trận không ngang sức với Achille.
 Thấy tranh cuộc chạy đuổi gần,
 Chiến xa và với người cầm lái xe.
 Còn thấy lưng một người lính trẻ.
 Tóc và đầu quét xuống đất bằng. 730
 Ngọn lao đi xuyên qua thân,
 Ngựa còn chạy kéo như xâm chiếc cày.
 Bức tranh khác phụ nữ Troie xóa tóc,
 Đền Pallas đang nổi giận khẩn cầu.
 Mang theo y trang thiêng liêng
 Thở than sâu thẳm đâm lên ngực mình.
 Thần nữ quay mặt nhìn xuống đất.
 Tranh khắc Achille kéo ba lần,
 Chung quanh thành trì Ilion.
 Hector đã chết xác thân giá vàng. 740
 Lòng nức nở, ngực Énée thốn thức,
 Nhận ra chiến xa, thân xác bạn mình.
 Chàng còn nhận ra vua Priam,
 Đến Achille xin xác, chẳng mang theo gì.
 Chàng nhận ra tranh mình đánh cùng Hy Lạp.
 Và nhận ra các chiến sĩ Phương Đông,
 Trận chiến người đen Memnon.
 Penthesilée nữ tướng hùng anh can trường.
 Quân Amazones cầm khiên chạm khắc.
 Chạy nhanh chân binh đội chiến trường. 750
 Chiến binh nữ để ngực trần,
 Đây đai vàng thắt qua vòng y trang.
 Nữ binh dũng cảm với lòng kiêu hanh,

Énée trông các tác phẩm tuyệt trần,
 Chàng như bất động bàng hoàng,
 Vẽ đẹp đài các Nữ hoàng Didon.
 Bước quý phái hướng về đài điện,
 Đoàn nữ binh uy dũng theo sau.
 Bờ Eurotas đến đỉnh Cynthus.
 Diane nhạc trời đón chào hòa âm. 760
 Đi bên cạnh đoàn binh Oréade,
 Khiên mang vai, đoàn tiên nữ theo sau.
 Latone bùng niềm vui nào,
 Didon xuất hiện giữa bao dân mình.
 Lễ khánh thành công trình vương quốc,
 Giữa cung đình, nàng ngồi xuống ngai vàng.
 Nữ binh cận vệ hai bên,
 Nàng truyền công chúng luật quyền thần dân.
 Nàng ban phát công bằng công việc,
 Và chăm lo định đoạt số phần. 770
 Énée nhận giữa đám đông,
 Anthée, Sergeste, thủy đoàn thuyền Troie..
 Bị mất tích sau cơn bão tố,
 Trôi lạc xa trên biển cả sóng ngàn,
 Đến bờ đất lạ chẳng quen,
 Chàng như bất động ngạc nhiên chẳng ngờ.
 Achate lòng sững vui chẳng ngại,
 Lòng khát khao tay nắm bạn bè.
 Nhưng rồi chàng lại dẫn đo,
 Vì dấu hiện điện sương mờ vây quanh. 780
 Họ chờ biết số phần bạn hữu,
 Bờ bến nào họ cập bến thuyền.
 Không biết lý do lạ lùng,
 Những người đại diện các thuyền đến đây.
 Bên cung điện khẩn cầu cứu giúp,
 Với niềm vui phấn khởi đám đông.
 Rồi họ đi vào bên trong,
 Phát biểu vinh dự đã dành ban cho.
 Giọng cương nghị Ilionée người cao tuổi .
 Cát cao lời trước Nữ Vương Didon : 790
 «Nữ hoàng ngài được vinh danh,
 Jupiter cho dựng kinh thành mới xây.
 Giữ trung chính toàn dân hãnh diện,
 Và chúng tôi dân khốn khổ Troyens,
 Phiêu bạt bởi gió biển ngàn,
 Chúng tôi cầu khẩn ngài ban ơn lành.
 Bảo vệ thuyền chúng tôi cơn lửa dữ,
 Rộng lượng cho một nòi giống kính thành.
 Chúng tôi là ai ? Xin tâu trình.
 Chúng tôi đi đến chẳng mang họa gì ! 800
 Dùng gươm sắt cướp Libye bản xứ,
 Để mang về cửa cải bất nhân,
 Chúng tôi lòng chẳng bạo hành,
 Hoàn toàn chẳng có ác tâm chút nào !
 Từ một xứ Hespérie, Hy Lạp gọi.

Từ cổ xưa dân mạnh đất giàu,
 Cư ngụ bởi dân Oenotrus,
 Mang tên vua, gọi nước này Italie.
 Đó là xứ chúng tôi muốn đến,
 Mà chẳng mang cơn bão tố Orion. 810
 Nổi lên giông gió ùng ùng.
 Thuyền mắc bãi cạn, cát vàng biển khơi.
 Hay xua đẩy khắp nơi trên biển,
 Gió dữ hung phiêu bạt sóng to.
 Giữa các ghềnh đá chơ vơ,
 Chúng tôi đã lạc đến bờ biển đây.
 Không được biết dân tộc nào nơi đó,
 Đất nước nào có man rợ đuổi người.
 Chối từ cập bãi cát dài,
 Đuổi xua và cắm cập nơi bến mình. 820
 Nếu ngài ghét giống người hung bạo.
 Những vũ trang hiếu chiến con người,
 Cây xin thần thánh mà thôi,
 Nhờ thiên và ác ở nơi con người.
 Chúng tôi có vua, Énée tên gọi,
 Chẳng có người công chính nào hơn,
 Lòng can đảm bậc đại nhân,
 Trong chiến tranh bậc hùng anh can trường.
 Nếu vận mệnh anh hùng còn đó,
 Nếu người còn dưới ánh thái dương. 830
 Không vào địa ngục tối tăm,
 Chúng tôi chờ đợi và mong nơi người.
 Mong ra đi được ngài giúp đỡ,
 Chúng tôi còn xứ sở Sicile,
 Còn thành phố, còn quân binh,
 Aceste danh tiếng giống dòng Troyens.
 Có thể mang các thuyền hư hại,
 Đã trải qua bão tố gió giông.
 Nhờ ngài cây gỗ trong rừng,
 Cột buồm sửa chữa, đèo thanh lái chèo. 840
 Nếu chúng tôi về Italie được,
 Tìm lại bạn bè và vua của chúng tôi.
 Italie, Latinum với lòng vui,
 Là điều giúp đỡ tôi lời hằng mong.
 Nếu ngược lại phải phiêu lưu trên biển,
 Nếu biển Libye chìm đắm cả con tàu.
 Mất niềm hy vọng lớn lao,
 Iule mong được đi vào Sicile.
 Chỗ che chở cho chúng tôi là đó,
 Cũng là nơi chúng tôi đã ra đi. 850
 Niềm vui những kẻ ra đi,
 Gặp vua Aceste một khi trở về. »
 Nghe lời nói Ilionée phân giải,
 Mọi người Troie đều đã đồng tình..
 Didon cúi đôi mắt nhìn,
 Chút lời an ủi nổi lòng âu lo.
 « Hãy xua đuổi khỏi tim niềm sợ hãi,

Nơi Troyens nổi lo lắng tối đen.
 Và nổi hung bạo bình thường,
 Của bọn trai tráng trong vương quốc này. 860
 Chỉ lo lắng bảo tồn biên giới,
 Giữ biển mình mà không biết chiến tranh.
 Ai mà không biết Troyens,
 Và các thành phố anh hùng người Troie.
 Ai không nghe kỳ tích Phrygiens chiến đấu,
 Ngọn lửa thiêu trong trận tiếng tăm.
 Chúng tôi người Phéniciens,
 Chúng tôi không phải tâm hồn sơ khai,
 Nơi mặt trời bắt đầu vòng chạy*,
 Đã không xa thành phố Tyriens. 870
 Chúng tôi mong đến Hespérie,
 Và đồng Saturne* người khi trở về.
 Từ bờ Eryx vào Aceste vương quốc.
 Sự giúp đỡ chúng tôi bảo đảm như lời.
 Hay ở lại vương quốc ta thôi,
 Hãy xem thành phố là nơi của người.
 Hãy đưa tàu cần trùng tu lên cạn,
 Vì với ta không phân biệt giống dòng.
 Troyens cùng với Tyriens,
 Mà các thần đây đưa liền đến đây. 880
 Vua các người phiêu bạt cùng ngọn gió,
 Chắc Énée đã có mặt nơi đây.
 Ta gửi người tìm tin này.
 Lệnh truyền tìm kiếm đó đây bến bờ.
 Hay cập bến vào rừng lạc lối,
 Phố thành nào gió thổi bến sông.
 Achate, Énée vững tâm,
 Lòng đà nung nấu sau sương mù dày.
 Achate ngỏ cùng Énée lên tiếng :
 « Con nữ thần, giờ hành động ra sao ? 890
 Tất cả đều tốt đẹp nào,
 Đoàn thuyền đồng đội đã vào đến đây.
 Trừ một bạn ta thấy chìm trong sóng,
 Tất cả đều che chở bởi mẹ thần. »
 Lời người chưa nói dứt xong,
 Làn sương mù đặc đã cùng biển tan.
 Énée đứng rực trong ánh sáng,
 Dáng hình cao quý phái tựa thần tiên.
 Mẹ chàng đã thôi phép lên,
 Cho chàng vẽ đẹp thanh xuân ưa nhìn. 900
 Như người thợ tạc cho ngà bóng sáng,
 Bạc, Paros cẩm thạch, vàng ròng.
 Énée nói với nữ hoàng,
 Đám đông kinh ngạc thấy chàng hiện ra.
 « Tôi là đây, mà nàng tìm kiếm,
 Troyen Énée theo sóng biển Libye.
 Chỉ mình nàng xót thương tôi,
 Cho người khôn khổ ra đi Troie thành.
 Xin nàng cấp một khu trong thành phố,

Bên điện cung như bạn đồng minh, 910
 Những người sống sót thương tình,
 Bởi người Hy Lạp, nhọc nhằn bão giông.
 Tôi tất cả chỉ còn tay trắng,
 Không, và không có một quyền hành.
 Ôn nữ hoàng Didon chân thành,
 Những người sống sót lạc trong trần đời.
 Mà các thần (phù hộ lòng thương xót),
 Công chính đời và giá trị lương tâm.
 Thương cho nàng thật xứng danh,
 Thương cả cha mẹ sinh thành công nương. 920
 Từ dòng sông chảy ra biển cả,
 Có biết bao bóng ngã núi non.
 Trời muôn tinh tú lửa đêm,
 Vinh quang tên tuổi mãi còn ngợi ca.
 Sau lời nói chàng chìa tay phải,
 Nắm Ilonée, tay trái Séreste,
 Ôm Gyas, Cloathe.. bạn bè,
 Didon cảm động khi nghe anh hùng.
 Nhìn chân tướng càng thêm yêu mến,
 Nàng thốt lời thân ái cùng chàng : 930
 « Ôi bao vận mệnh gian nan,
 Con trai thần nữ qua ngàn hiểm nguy. »
 Sức thiêng nào dạt vào bờ hoang dã,
 Chàng Énée, con Vénus nữ thần,
 Đã cho Anchise, Dardanien,
 Bờ Simois đó bên vùng Phryrie !
 Ta còn nhớ Teucer nơi Sidon đã đến,
 Bị đuổi khỏi giang sơn, tìm kiếm một quê hương.
 Nhờ cha ta Bélus giúp giùm,
 Bélus phá Chypre kinh thành giàu sang. 940
 Và chiến thắng đặt quyền cai trị.
 Lúc này ta biết chuyện thất thủ thành Troie,
 Tên chàng và Hy Lạp các vua,
 Teucer thu địch, Troyens mặc dù.
 Hấn xung gốc nguồn Troyens cổ đại,
 Hãy đến đây vào điện cung ta,
 Ta từng khôn khổ trải qua,
 Phiêu lưu trôi nổi mới đã đến đây.
 Là phụ nữ chịu nhiều gian khổ,
 Ta cảm thông, cứu vớt kẻ khổ đau. 950
 Rồi nàng mời Énée vào,
 Điện thờ cung kính cùng nhau tế thần.
 Nàng cho tặng bạn Énée trên bến.
 Hai mươi bò, trăm heo mọng lưng lông.
 Trăm cừ non với mẹ cùng,
 Trong ngày tế lễ cầu thần hai bên.
 Điện cung được huy hoàng trang trí,
 Và tiệc trần sữa soạn cung phòng.
 Thảm thêu đỏ thắm, tím than,
 Trên bàn chén bạc ly vàng tinh vi. 960
 Vật gia bảo của Didon tiên tổ,

Tích tụ từ bao chiến thắng vinh quang.
 Cửa bao nhiêu bậc anh hùng,
 Từ cội nguồn vật lưu truyền quốc gia.
 Énée chẳng yên lòng tình phụ tử,
 Cho Achate đi vội vã về thuyền,
 Cho Ascagne biết sự tình,
 Cho con đi đến kinh thành Carthage.
 Ascagne duy nhất niềm mong cha yêu dấu,
 Cho mang về bảo vật thành Troie, 970
 Khăn thêu viền sắc màu hoa,
 Sắc vàng màu nghệ, ngọc ngà nữ trang.
 Hélène đã từ Mycène mang đến,
 Khi nàng ra đi, thất tiết bỏ nhà.
 Quà kỳ diệu mẹ Léda,
 Ascagne thêm chiếc hốt ngà ngọc xanh.
 Đã mang từ thành Ilion đến,
 Quà của nàng trưởng nữ vua Priam.
 Một chuỗi ngọc trai đẹp xinh,
 Và chiếc vương miện lung linh đá vàng. 980
 Achate đã vội vàng vâng lệnh,
 Bước chân đi về hướng đoàn thuyền.
 Nhưng Cythère mưu đồ hơn,
 Âm mưu gây cuộc tình duyên số phận.
 Cho Cupidon đổi thay hình dáng.
 Thay Ascagne giả dạng dáng hình.
 Thổi hơi quyến rũ nữ thần,
 Thấm vào huyết quản lửa tình yêu thương.
 Vì cung điện nơi Didon ngò vực,
 Nàng sợ lòng nham hiểm Troyens. 990
 Sợ Junon vẫn thù riêng,
 Nỗi lòng lo lắng khi đêm xuống dần.
 Thần nói với con thần mang cánh.
 « Con trai ơi ! mang hết sức mạnh ta,
 Bắn tên thần trúng Typhée,
 Nơi con mẹ đặt ước mơ sức thần.
 Anh con nạn nhân Junon thù hận,
 Phải nổi trôi trên biển cả sóng ngàn.
 Biết con hiểu được tâm tình,
 Didon còn nén tiếng lòng dịu êm. 1000
 Ta nghi ngại cuộc tiếp tân khách sáo,
 Được chủ trương dưới bảo trợ Junon,
 Sức thần khó thể thay lòng,
 Mà ta mong tấm tình nồng khát khao.
 Ta đã nghĩ cài nữ hoàng vào bẫy,
 Lửa tình yêu vượt mọi sức thánh thần.
 Làm nàng thay đổi tâm tình,
 Tình yêu cao đẹp kết cùng Énée.
 Theo kế ta, nghe lời ta bảo,
 Gọi Énée cha ngào ngọt yêu thương. 1010
 Ascagne hoàng tộc giống dòng,
 Sẽ cùng đi đến nơi thành Carthage.
 Sẽ mang cho Didon phẩm vật,

Còn sau bão giông, cơn lửa đốt thành Troie.
 Ta cho ngủ giấc say sưa,
 Và mang đến đỉnh Cythère vùng Idalus.
 Ta sẽ dấu nơi thiêng liêng thần thánh,
 Chẳng ai biết hay, y trang quyến rũ ta.
 Sẽ làm say đắm sa đà,
 Và con dưới dạng Ascagne qua đêm này. 1020
 Lấy hình dạng trẻ mà con biết rõ,
 Khi Didon tran ngập niềm vui,
 Đặt con trên gối đùi ngồi,
 Bữa tiệc Bacchus đãi nơi cung đình.
 Cánh tay nàng ôm con thân thiết,
 Và hôn con hiền dịu nụ hôn.
 Con thổi nàng ngọn lửa tình,
 Vói chút mật độc trong lòng sướng vui.
 Thần nghe mẹ dấu yêu vâng lệnh,
 Xếp cánh đi, bắt chước dáng Iule. 1030
 Venus cho Ascagne giấc nồng,
 Ấp vào ngực ấm dấu rừng Italie.
 Nơi rừng thiêng hoa thơm cỏ mượt,
 Thở dịu dàng hương sắc ngàn hoa,
 Thần tình đi đến Carthage,
 Theo Achate đến cung hoa điện đình.
 Đến nơi thấy nữ hoàng, cung rực rỡ.
 Dưới một vòm tuyết đẹp hoa tường.
 Nàng ngồi tựa chiếc gối vàng,
 Quanh nàng tụ hội Énée cùng Troyens. 1040
 Ngồi bên cạnh ghé dài đồ thăm,
 Tay khách ăn, rót nước rửa, người hầu.
 Vai mỏng êm dịu tay lau.
 Mang gio Cérès *đủ màu món ngon.
 Phía bên trong năm mươi cung nữ,
 Xếp thức ăn theo một hàng dài.
 Hương trầm trước Pénates bàn thờ,
 Và trăm thiếu nữ đi mời thức ăn.
 Đám đông Tyriens vào cung dự tiệc,
 Các khách mời ngồi ghé bàn cao. 1050
 Mọi người nhìn ngắm Énée,
 Ngắm Iule nét mặt sáng tươi thiên thần.
 Vói giọng nói thanh tao trong sáng,
 Mặc áo hoa trang trí viền vàng.
 Didon thông cảm nguy nan,
 Khiến người trong tiệc nhẹ nhàng con tim.
 Nàng ôm hôn Iule thương cảm.
 Quà tặng ân cần và thương quá trẻ thơ.
 Khi treo trên cổ Énée,
 Khi hôn vui sướng người cha nhọc nhằn. 1060
 Didon ngắm nhìn chàng ưu ái,
 Cả tâm hồn và tim muốn đập nhanh.
 Không biết đau khổ gì chẳng ?*
 Thần Tình sức mạnh ngồi trên gối đùi.
 Thần không quên lệnh truyền Venus,

Xóa phôi phai kỷ niệm Sychée,
 Vẫn còn vương động não nề,
 Từ lâu buồn thảm chẳng hề yêu ai.
 Sau bữa tiệc đầu tiên chấm dứt,
 Các dãy bàn đã được dọn mang.
 Một vò lớn đựng rượu vang,
 Chung quanh trang trí các vòng lá hoa. 1070
 Cung chợt lặng, khách mời im tiếng nói,
 Trên trần vàng chòm đèn sáng long lanh,
 Đuốt lửa soi sáng bóng đen.
 Nữ hoàng mang một cúp vàng ngọc hoa.
 Vò rượu vang đã đóng đầy rượu.
 Chiếc cúp truyền từ Bélus đến cháu con,
 Lặng nghe, mọi người lặng im,
 « Jupiter cho tiệc thiêng liêng », nàng rằng :
 « Ngày vui của Tyrien cùng bạn hữu,
 Các anh hào đến tự thành Troie, 1080
 Đến đời con cháu nhớ xưa,
 Đến thần Bacchus* tặng quà chung vui.
 Junon cũng cùng vui ngày hội,
 Dân Tyriens hãy vui tiệc sum vầy.
 Trước dâng thần thánh phúc này,
 Và nàng nâng cúp rượu đầy lên môi.
 Mời thực khách nâng ly cùng uống,
 Mọi người cùng uống cạn rượu thơm.
 Iopas tóc dài vương,
 Đệ tử Atlas* gảy cung đàn vàng. 1090
 Cát tiếng hát kể chuyện trăng tròn khuyết,
 Cửa mặt trời, nhật nguyệt thực vơi đây.
 Chuyện mưa sấm chớp bủa vây,
 Sao Nam Tào, Bắc Đẩu và này Hùng Tinh.
 Tại vì sao trời mùa đông vội vã,
 Lao nhanh vào biển cả đại dương.
 Mùa hè chậm chạp đêm buông,
 Tyriens nghe vỗ tay dòn cùng Troyens.
 Trong lúc đó Didon cùng Énée tình tự,
 Kéo dài đêm lời mật ngọt tình yêu. 1100
 Ngàn câu hỏi nối tiếp nhau.
 Về vua Priam với anh hào Hector.
 Khi muốn biết cuộc đua Diomède,
 Khi muốn nghe chuyện kể Achille.
 Muốn nghe khách kể chuyện mình,
 Cội nguồn đau khổ sự tình xảy ra.
 Trận vây hãm thành Troie quân Hy Lạp,
 Cho đến ngày sụp đổ Ilion.
 Và cuộc phiêu lưu hải hành,
 Bay mùa hè bạt phiêu trong biển trời. 1110

CHÚ THÍCH.

*César Auguste. Tên thật Gaius Octavius Thurinus, sinh năm 63 trước CN. Sau khi chú là Jules César bị ám sát năm 44 tr CN, ông kế vị, là vị Hoàng đế đầu tiên được Thượng Viện Roma tấn phong Hoàng đế ông cai trị Đế Quốc La Mã trong 40 năm và tạo nên Pax Romana một thời đại

thanh bình thịnh trị suốt 200 năm. Ông mất năm 75 tuổi. (tuổi thọ trung bình đương thời chỉ từ 22 đến 33 tuổi).

12. Lavinium: sự thành lập Lavinium là kết quả cuộc hôn nhân giữa Énée với Lavinia, con gái vua Latinus, chấm dứt sự thi Énéide. Huyền thoại Troyens tại Rome còn lưu truyền tại các thành phố bờ biển trong nhiều thế kỷ, họ thờ thần Pénates của Rome.

32. Tyrien: dân Phénicien, vùng Do Thái, Liban ngày nay, tại Do Thái còn thành phố Tyr.

57. Argiens: Người Hy Lạp được gọi bằng nhiều tên khác nhau: Achéens, Argiens, Argos, Héliénique.

61. Nguyên do vì quả táo bất hòa, lăn vào giữa bàn tiệc có chữ “Tặng người đẹp nhất”. Ba Thần Nữ đẹp nhất tranh nhau: Junon (Héra) vợ Thần Vương Jupiter (Zeus), Athénée (Nữ Thần Chiến Tranh và Hòa Bình, và Vénus (Aphrodite) Thần Vệ Nữ. Thiên Đình không phân xử được họ xuống trần nhờ Pâris, con vua Priam, thành Troie, một thanh niên đẹp trai nhất trần thế phán xét. Pâris trao quả táo cho Vénus. Để đền ơn, Vénus cho mượn thất lung để quyến rũ người phụ nữ đẹp nhất trần gian là Hélène. Nhưng Hélène đã có chồng là vợ Ménélas vua Sparte. Nhân Ménélas có việc phải đi vắng để Hoàng hậu tiếp tân, Pâris và Énée quyến rũ và mang Hélène về thành Troie. Ménélas trở về mất vợ bèn hợp với anh là vua Agamemnon, vua các vị vua Hy Lạp, đem quân đánh thành Troie để đòi vợ.

Cuộc chiến mười năm không phân thắng bại, cuối cùng nhờ mưu trí Ulysse dùng ngựa gỗ, họ nấp vào trong, và rút quân đi. Quân Troie ngỡ chiến thắng phá tường thành mang ngựa gỗ vào. Không ngờ đêm đến họ mở cửa thành, đốt lửa báo hiệu quân Hy Lạp trở lại. Thành Troie bị thất thủ, vua Priam chết. Énée và cha là Anchise là em vua Priam ra đi trên 20 chiến thuyền.

64. Ganymède: chàng trai trẻ Troyen vẻ đẹp làm Zeus mê mẩn, bắt đem về Olympe, trong thần thoại khác Hébé thần nữ thanh xuân.

82. Pallas : Thần nữ Athénée, thần Trí tuệ, thần chiến tranh và hòa bình sinh từ trán Thần Vương Zeus.

85. Ajax. Ngày xưa Hy Lạp chưa có họ nên tên người thường gọi tiếp theo tên cha. Ví dụ Ajax con Oïlée. Ulysse con Laërte, tôi dịch bỏ chữ con cho gọn câu thơ.

96. Theo thần thoại Hy Lạp, Thần Cronos (Thời Gian) sinh con ra nuốt các con. Gaïa (Thần Đất Mẹ) cho Cronos nuốt đá, cứu các con. Héra (Junon, Thần Mẫu) sinh trước, sau đó đến Zeus (Jupiter. Thần Vương) cai trị cõi Trời-Người. Poséidon (Neptune, Hải Vương) cai trị biển cả. Và Hadès (Diêm Vương) cai trị cõi Địa Ngục. Nền văn minh La Mã dùng lại các thần thánh Hy Lạp nhưng đổi tên. Zeus thành Jupiter, Héra thành Junon.. Jupiter lấy Junon làm vợ. Jupiter sinh ra các thần Mars (Ares), Vulcain (Héphaïstote), Minerve, Apollon (Phébus), Diane (Aphrodite), Mercure (Hermès), Bacchus. Thần Minerve (Pallas, Athénée) thần sinh từ trán, là thần của trí tuệ, khéo tay, thần chiến tranh và hòa bình. Vulcain (Héphaïstote) do Junon sinh ra do bệnh vực mẹ bị Zeus ném xuống trần rơi vào núi lửa Etna (Sicile) thành thần thợ rèn, khéo tay rèn máy móc, trong Iliade, thần rèn vũ khí cho Achille.

121. Jupiter cha của người và thần.

126. Tyrrhénienne: là phần biển Địa Trung Hải giữa Italie, Corse, Sardaigne, Sicile.

183. Bãi cát nội bờ biển Phi Châu giữa Cyrène và Carthage.

229. Cymothoe: tên một trong 50 Néréides.

307. Scylla dòng thủy lưu rất nguy hiểm giữa đảo Sicile và bờ được nhân cách hóa thành quái vật tạo nên thành ngữ hết “Scylla đến Charible”.

Cyclopes, trong Bảo tàng viện Sicile có trưng bày bộ xương voi, đầu voi có lỗ hủng ở giữa, người xưa tưởng tượng đó là giống người một mắt.

350. Vénus: Vệ Nữ, Thần Tình yêu, thần sắc đẹp, thần quyến rũ có thất lung kỳ diệu, cho Pâris mượn thất lung nên quyến rũ được Hélène mang về Troie. Hy Lạp gọi là Aphrodite .

373. Antenor, cố vấn vua Priam, cha Énée. Có lập trường hòa bình muốn trả Hoàng hậu Hélène, lại cho Hy Lạp để chấm dứt chiến tranh. Sau khi mất thành Troie, ông đưa các con đến Illyrie (Balkan) rồi đến Liburnes phía bắc Italie.

376. Vùng sông Vénétie, 9 nhánh chảy ra biển tạo nên thành ngữ ‘neuf bouches à la fois’

379. Patavium ngày nay gọi là Padoue.

420. Nước Ý biểu tượng bằng hai đứa trẻ song sinh bú con chó sói cái.
423. Đế Quốc La Mã. Imperium romanum.(27 trước JC- 476 sau JC).
456. Maia : sinh ra Thần Hermès (Mercure) là thần người du lịch, thần các mục tử, thần thương mại, thần thuyết giảng cũng là thần của trộm cướp. Trong Odyssée Thần Hermès dẫn linh hồn người chết, bọ câu hôn vào cõi Địa Ngục. Maia là con gái Titan Atlas và Océanide Piéonée. Hai thần sinh ra các Pléiades gồm Maia , Alcyone , Astérope , Céléno, Electre, Tayète, Mérope.
462. Libye ngày xưa là tên đất vùng bắc Phi Châu ngày nay. Carthage nay nằm ở Tunisie.
480. Theo thần thoại Hy Lạp, Énée con vua Priam cũng là con thần Aphrodite (Diane), thần Săn Bắn.
630. Paphos trên đảo Chypre vùng Địa Trung Hải, tương truyền là nơi Vénus sinh ra và có đền thờ tại đây.
663. Thym: một loại cỏ dùng làm gia vị, cùng với hồ tiêu, thường dùng tại Tây phương, tự điển dịch là húng tây.
869. Thời Virgile cho rằng Mặt trời bắt đầu chạy từ vùng Tyr.
872. Theo thần thoại Hy Lạp, Chronos sau khi bị Jupiter truất ngôi, trở về đất thân tại Italie, mang tên Latium gốc từ chữ Latere tiếng Latin.
1045. Cérés thần nhà nông mang lại mùa màng tốt đẹp, ngũ cốc và hoa trái.
1063. Virgile báo trước đau khổ của Didon, khi Énée sẽ ra đi.
1082. Bacchus: Thần Rượu vang.
1090. Atlas: Thần mang quả Địa Cầu con của Libye. Trong Odyssée, thần là cha của tiên nữ Calypso. Đảo Goyo tại Malte ngày nay có hang động tương truyền là của Calypso, nơi nàng cứu Ulysse sau cơn đắm thuyền trên biển cả, và cung phụng như người chồng suốt 7 năm, nhưng Ulysse chiều chiều ra bờ biển ngồi khóc nhớ vợ con.